

sygn. akt VII Ua 61/23

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

13 października 2023 r.

Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w następującym składzie:

Przewodniczący: SSO Małgorzata Kosicka

po rozpoznaniu 13 października 2023 r. na posiedzeniu niejawnym w Warszawie

odwołania M. W.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddziału w W.

z 18 października 2022 r., nr (...)

o zasiłek pogrzebowy

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku Sądu Rejonowego dla Warszawy Pragi-Południe w Warszawie

z 17 lipca 2023 r., sygn. akt VI U 498/22

oddala apelację.

Małgorzata Kosicka

sygn. akt VII Ua 61/23

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 17 lipca 2023 r. Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi-Południe w W. w sprawie z odwołania M. W. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddziału w W. z 18 października 2022 r., nr (...) o zasiłek pogrzebowy zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyznał odwołującemu się M. W. prawo do zasiłku pogrzebowego po zmarłej 11 stycznia 2021 r. K. W..

W niniejszej sprawie organ rentowy wydał 18 października 2022 r. decyzję znak: (...), na podstawie której odmówił M. W. prawa do zasiłku pogrzebowego po zmarłej 11 stycznia 2021 r. K. W.. W uzasadnieniu decyzji ZUS podał, że K. W. zmarła 11 stycznia 2021 r., natomiast wniosek o zasiłek pogrzebowy został złożony 4 października 2022 r., czyli po upływie 12 miesięcy od dnia śmierci tej osoby.

Sąd rejonowy ustalił, że M. W. jest synem K. W., która zmarła 11 stycznia 2021 r. w O.. M. W. mieszka w Kanadzie. Pogrzeb K. W. odbył się 22 stycznia 2021 r. Ze względu na ograniczenia pandemiczne związane z pandemią C.-19 odwołujący się nie mógł przylecieć na pogrzeb matki. Upoważnił on zakład (...), aby dokonał wszelkich czynności związanych z pochowaniem, transportem, odbiorem zwłok oraz wszelkimi dokumentami związanymi z pogrzebem jego zmarłej matki. Nikt z ramienia tego zakładu pogrzebowego nie składał jednak wniosku o wypłatę zasiłku pogrzebowego. M. W. pokrył koszty pogrzebu matki.

M. W. złożył 4 października 2022 r. wniosek o wypłatę zasiłku pogrzebowego po zmarłej K. W..

Restrykcje pandemiczne uniemożliwiające przyjazd odwołującego się z Kanady do Polski zostały zniesione 1 października 2022 r. i odwołujący się przybył do Polski, a po przylocie udał się do ZUS-u, aby wyjaśnić kwestie dotyczące zasiłku pogrzebowego.

W tak ustalonym stanie faktycznym sąd rejonowy zważył, że odwołanie M. W. było uzasadnione. Sąd rejonowy wskazał, że zgodnie z art. 81 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS prawo do zasiłku pogrzebowego wygasa w razie niezgłoszenia wniosku o jego przyznanie w okresie 12 miesięcy od dnia śmierci osoby, po której zasiłek przysługuje. Z kolei zgodnie z art. 81 ust. 2 tej ustawy jeżeli zgłoszenie wniosku o zasiłek pogrzebowy w terminie określonym w ust. 1 było niemożliwe z powodu późniejszego odnalezienia zwłok lub zidentyfikowania osoby zmarłej albo z innych przyczyn całkowicie niezależnych od osoby uprawnionej, prawo do zasiłku pogrzebowego wygasa po upływie 12 miesięcy od dnia pogrzebu.

W ocenie sądu rejonowego w niniejszej sprawie należało rozpatrzyć zgodność z Konstytucją RP art. 81 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w kontekście tej konkretnej sprawy. W kontekście powyższego sąd rejonowy rozważył treść orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z 28 października 2010 r., sygn. akt P 25/09, w którym TK właśnie pochylił się nad zbadaniem konstytucyjności przepisu art. 81 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, badając jednakże jego wcześniejszą wersję, w której jedynym zdarzeniem, od którego należy liczyć bieg terminu na złożenie wniosku o zasiłek pogrzebowy była śmierć danej osoby. TK uznał wówczas, że art. 81 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, w brzmieniu obowiązującym do 21 maja 2009 r., w zakresie, w jakim nie przewiduje innego zdarzenia, od którego rozpoczyna się bieg terminu do złożenia wniosku o zasiłek pogrzebowy niż dzień śmierci osoby, po której zasiłek przysługuje, jest niezgodny z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz nie jest niezgodny z art. 67 Konstytucji. TK wskazał, że konstytucyjność przepisu art. 81 ustawy o emeryturach i rentach z FUS należy badać w odniesieniu do zasady równości statuowanej przez art. 32 ust. 1 Konstytucji RP. Jednocześnie wskazał, że cechą relewantną w takiej sprawie jest poniesienie kosztów pogrzebu. W realiach niniejszej sprawy sąd również uznał, że cechą relewantną, pod kątem której należy ocenić zgodność aktualnej regulacji art. 81 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej z zasadą równości jest poniesienie kosztów pogrzebu. Odwołujący się poniósł te koszty. Odwołujący się nie otrzymał zasiłku pogrzebowego, co było spowodowane jedynie tym, że ze względów pandemicznych obostrzeń nie mógł przyjechać do Polski i złożyć odpowiedniego wniosku do ZUS. W tej sytuacji. Sąd rejonowy wskazał na wyraźną nierówność w traktowaniu odwołującego się i obywateli polskich, którzy ponieśli koszty pogrzebu, ale przebywali stale w Polsce, lub byli w innym kraju, ale takim, z którego można było pomimo obostrzeń pandemicznych przybyć do Polski i mogli oni w związku z tym złożyć w terminie 12 miesięcy od dnia śmierci danej osoby, czy też od dnia jej pogrzebu wnioski do ZUS o wypłatę zasiłku pogrzebowego. Odwołujący się nie miał takiej możliwości.

Sąd rejonowy podkreślił, że słusznie podnosi się, na co zwrócił też uwagę TK w cytowanym wyżej orzeczeniu, że zasiłek pogrzebowy powinien być udzielony w bliskości czasowej od momentu poniesienia kosztów pogrzebu, ponieważ tylko wtedy zachowuje swój cel, jego przyznanie jest racjonalne. Ma on bowiem rekompensować koszty pogrzebu, przynajmniej częściowo, nie powinien więc być oderwany czasowo od dnia pogrzebu w sposób przesadny. Jednak sąd ten zauważył, że w 2020 r. wystąpiła z sytuacja wyjątkowa, której nikt wcześniej nie przewidywał, nie wyłączając ustawodawcy. W normalnej sytuacji można byłoby zasadnie oczekiwać od odwołującego się, że przyleci do Polski i załatwi wszystkie formalności związane z pogrzebem matki oraz złoży wniosek do ZUS o zasiłek pogrzebowy. Jednak w sytuacji pandemicznej odwołujący się nie miał żadnej możliwości fizycznego stawienia się w kraju i złożenia wniosku do ZUS o wypłatę zasiłku pogrzebowego. Zdołał on co prawda udzielić pełnomocnictwa zakładowi pogrzebowemu do wykonania wszelkich czynności związanych z pogrzebem, ale czynności te nie dotyczyły złożenia wniosku o zasiłek pogrzebowy, który może złożyć wyłącznie osoba uprawniona w rozumieniu ustawy, a niniejszej sprawy sam odwołujący się. Dopiero 1 października 2022 r. zniesione zostały niektóre obostrzenia na tyle, że odwołujący się mógł przylecieć do Polski i niezwłocznie – 4 października 2022 r. złożył on wniosek o wypłatę zasiłku pogrzebowego.

W tej sytuacji sąd rejonowy uznał, że należy poszerzyć pogląd wyrażony przez TK w wyroku P 25/09. TK wskazał tam bowiem, że niezgodne z konstytucyjną zasadą równości jest sztywne wskazanie przez ustawodawcę jedynie na dzień śmierci danej osoby, jako dzień, od którego należy liczyć termin na złożenie wniosku o zasiłek pogrzebowy.

Jednocześnie TK uznał, że takim dodatkowym terminem powinien być dzień pogrzebu, orzekając w realiach sprawy, w której dana osoba zmarła w 2005 r., ale o jej śmierci bliscy dowiedzieli się dopiero w 2007 r. i wtedy też zorganizowali pogrzeb. Sąd rejonowy wskazał, że pogląd ten należy poszerzyć i w realiach sprawy uznać, że termin na złożenie wniosku o zasiłek pogrzebowy powinien być liczony, oczywiście w sytuacjach wyjątkowych, takich jak pandemia C.-19, od dnia, w którym możliwe było fizyczne zgłoszenie takiego wniosku do ZUS przez uprawnionego. Jak bowiem pokazała rzeczywistość możliwa jest sytuacja, w której doszło do zorganizowania i opłacenia pogrzebu, ale osoba, która te koszty pokryła nie była obecna na pogrzebie i nie była obecna w ogóle w Polsce, z przyczyn od niej niezależnych. W takiej sytuacji zasada równości z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP przemawia za uznaniem, że ustawodawca powinien przewidzieć w art. 81 ustawy emerytalnej możliwość liczenia terminu rocznego na złożenie wniosku o zasiłek pogrzebowy od daty innej niż data śmierci czy data pogrzebu, jeśli faktycznie osoba uprawniona wykaże, że w okresie roku od daty śmierci czy też daty pogrzebu nie była w stanie fizycznie, bez swojej winy i z przyczyn od siebie niezależnych, złożyć wniosku o zasiłek pogrzebowy. Taka zaś sytuacja miała miejsce w niniejszej sprawie.

Wobec powyższego sąd rejonowy rozpoznając sprawę uznał, że art. 81 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach w zakresie, w jakim nie przewiduje on żadnego innego zdarzenia, od którego rozpoczyna bieg termin do złożenia wniosku o zasiłek pogrzebowy, niż dzień śmierci danej osoby lub dzień jej pogrzebu, jest sprzeczny z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP. W ocenie sądu rejonowego w realiach niniejszej sprawy termin na złożenie wniosku o zasiłek pogrzebowy powinien być liczony dopiero od dnia, w którym możliwy był przyjazd odwołującego się do Polski i złożenie przez niego wniosku o ten zasiłek, a więc od 1 października 2022 r. Skoro więc odwołujący się złożył wniosek o zasiłek pogrzebowy 4 października 2022 r., to tym samym zdołał zrobić to w terminie. Spełnione są także wszystkie pozostałe przesłanki przyznania prawa do zasiłku pogrzebowego - odwołujący się jest synem zmarłej i poniósł koszty jej pogrzebu. Sąd rejonowy uznał więc, że odwołujący się zachowuje prawo do zasiłku pogrzebowego po zmarłej matce i z tego względu zmienił decyzję i orzekł jak w sentencji wyroku (wyrok wraz z uzasadnieniem, k. 46 i k. 50-51 a.s.).

Apelację od powyższego wyroku złożył Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. zaskarżając go w całości. Organ rentowy zarzucił skarżonemu rozstrzygnięciu:

naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. poprzez brak wszechstronnego rozważenia zebranego materiału i dowolną jego ocenę co w konsekwencji doprowadziło do błędu w ustaleniach faktycznych polegającym na niewłaściwym ustaleniu, że w przedmiotowej sprawie z uwagi na sytuację pandemiczną oraz fakt przebywania przez wnioskodawcę w innym kraju odwołujący nie miał możliwości złożenia wniosku o zasiłek pogrzebowy w terminie 12 miesięcy liczonym od dnia zgonu podczas gdy wniosek o zasiłek pogrzebowy może zostać również złożony przez osobę upoważnioną lub może zostać przesłany pocztą,

naruszenie art. 81 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, poprzez ich niezastosowanie i przyznanie M. W. prawa do zasiłku pogrzebowego po zmarłej 11 stycznia 2021 r. K. W., pomimo, że odwołujący wniosek o przyznanie prawa do zasiłku pogrzebowego złożył po upływie 12 miesięcy od dnia śmierci osoby, po której zasiłek przysługuje oraz nie wykazał aby w okresie roku od dnia śmierci z przyczyn od siebie kompletnie niezależnych nie mógł złożyć przedmiotowego wniosku.

W oparciu o powyższe zarzuty organ rentowy wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w całości poprzez oddalenie odwołania oraz zasądzenie od M. W. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. kosztów zastępstwa procesowego za drugą instancję według norm przepisanych.

Organ rentowy wskazał, że odwołujący w żaden sposób nie wykazał, że niezłożenie wniosku o zasiłek pogrzebowy w terminie nastąpiło z przyczyn całkowicie niezależnych od osoby uprawnionej. Wskazał, że obowiązujące przepisy nie nakładają obowiązku osobistego złożenia wniosku o zasiłek pogrzebowy. Wniosek taki wraz z niezbędnymi dokumentami można złożyć przez osobę upoważnioną, przesłać pocztą, lub złożyć elektronicznie przez PUE ZUS. Ponadto, do złożenia wniosku i odbioru zasiłku pogrzebowego można również upoważnić zakład pogrzebowy, który organizował pogrzeb. W takim przypadku, zgodnie z dyspozycją, ZUS przekaże zasiłek pogrzebowy bezpośrednio na konto zakładu pogrzebowego. Na uwagę zasługuje okoliczności, że wbrew twierdzeniu sądu I instancji odwołujący miał

możliwość złożenia wniosku zasiłek pogrzebowy w terminie 12 miesięcy od dnia śmierci osoby, po której ten zasiłek przysługuje, bowiem jak zostało wskazane wyżej przedmiotowy wniosek nie musiał być złożony osobiście. Ponadto, w latach 2021-2022 w zakresie lotów pomiędzy Kanadą a Polską obowiązywały ograniczenia w podróżowaniu w związku z sytuacją pandemiczną polegające między innymi na konieczności wykazania negatywnego testu diagnostycznego w kierunku SARS-CoV-2, lub zaszczepieniem przeciwko COVID, ale nie całkowity ich zakaz.

Odwołujący nie wykazał, że niezłożenie wniosku o zasiłek pogrzebowy w terminie nastąpiło z przyczyn od niego niezależnych, a tym samym należało uznać, że wniosek ten został złożony z naruszeniem terminu wskazanego w art. 81 ust. 1 ustawy emerytalnej, zatem prawo do zasiłku pogrzebowego po zmarłej K. W. wygasło. Powyższe uzasadnia stwierdzenie, że rozstrzygnięcie sądu I instancji nie zostało oparte na całokształcie materiału dowodowego, zaś z przeprowadzonych dowodów sąd I instancji wyciągnął błędne wnioski (apelacja, k. 54 – 55 a.s.).

Sąd okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja wywiedziona przez organ rentowy jest niezasadna.

Skarżone orzeczenie sądu rejonowego jest prawidłowe. Sąd okręgowy przyjął za własne ustalenia i oceny poczynione przez sąd rejonowy, nie ma zatem potrzeby ich szczegółowego powtarzania (art. 387 § 2¹ pkt 1 i 2 k.p.c.).

Sąd zważył, że odwołujący domagał się zmiany skarżonej decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. z 18 października 2022 r., nr (...), na mocy której odmówiono mu prawa do zasiłku pogrzebowego po zmarłej matce K. W.. Podstawę roszczenia odwołującego stanowił art. 78 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2023 r., poz. 1251).

Odmawiając odwołującemu prawa do świadczenia organ rentowy powołał się na treść art. 81 ust. 1 ustawy emerytalnej, zgodnie z którym prawo do zasiłku pogrzebowego po zmarłej K. W. wygasło wskutek nie złożenia wniosku o jego wypłatę w terminie 12 miesięcy od dnia śmierci osoby, po której zasiłek przysługuje. Bezsparnie, M. W. złożył wniosek o zasiłek pogrzebowy z przekroczeniem terminu określonego w 81 ust. 1 ustawy emerytalnej, jak również w art. 81 ust. 2 ustawy emerytalnej.

Argumentacja skarżącego skupiła się na zakwestionowaniu rozstrzygnięcia sądu rejonowego w zakresie, w jakim prowadziło do zmiany skarżonej decyzji na korzyść odwołującego. W treści apelacji organ rentowy w pierwszej kolejności podniósł, że sąd rejonowy dokonał błędu w ustaleniach faktycznych poprzez przyjęcie, że w przedmiotowej sprawie z uwagi na sytuację pandemiczną oraz fakt przebywania przez wnioskodawcę w innym kraju nie miał możliwości złożenia wniosku o zasiłek pogrzebowy w terminie 12 miesięcy od dnia zgonu osoby, po której zasiłek przysługuje. Skarżący podkreślił, że wniosek o zasiłek pogrzebowy może zostać złożony przez osobę upoważnioną lub może zostać przesłany pocztą.

Drugi z zarzutów skarżącego skupił się na tym, że sąd rejonowy naruszył art. 81 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, poprzez ich niezastosowanie, w sytuacji gdy wniosek o przyznanie prawa do zasiłku pogrzebowego został złożony po upływie 12 miesięcy od dnia śmierci osoby, po której zasiłek przysługuje, a wnioskodawca nie wykazał, aby w okresie roku od dnia śmierci z przyczyn od siebie kompletnie niezależnych nie mógł złożyć przedmiotowego wniosku.

W ocenie sądu II instancji, sąd rejonowy nie naruszył przepisów postępowania, dokonując ustaleń faktycznych, a organ rentowy w toku postępowania przed sądem I instancji nie kwestionował okoliczności przebywania M. W. poza granicami kraju w Kanadzie, w czasie kiedy zmarła jego matka K. W., tj. 11 stycznia 2021 r., a więc sąd rejonowy okoliczność tą ustalił prawidłowo. Okresie, kiedy zmarła K. W., tj. 11 stycznia 2021 r., był okresem kiedy obowiązywały szczególne obostrzenia i szczególna sytuacja wywołana pandemią (...)19.

Sąd rejonowy prawidłowo przyjął, że skoro odwołujący jako osoba uprawniona, nie miał możliwości fizycznego przybycia do kraju i złożenia w ZUS wniosku o zasiłek pogrzebowy, to jego sytuacja była wyjątkowa. Sytuacji w

jakiej znalazł się M. W. nie przewidywały przepisy ustawy o emeryturach i rentach z FUS, ani też ustawa z 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem (...)19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych. Niewątpliwie jednak sytuacja ta została wywołana pandemią (...)19 i wydarzyła się w czasie, kiedy obowiązywały szczególne i rygorystyczne warunki poruszania się między państwami, różnego rodzaju urzędy pozostawały zamknięte, częściowo zamknięte, lub działały online, czy wyłącznie telefonicznie. Również udanie się na pocztę czy do banku, było w tamtym czasie niemożliwe lub ograniczone. Argumentacja organu rentowego, sprowadzająca się do tego, że M. W. mógł złożyć przedmiotowy wniosek o zasiłek pocztą lub za pośrednictwem osoby upoważnionej jest gołosłowny. Organ rentowy zdaje się pomijać okoliczność, że takie placówki jak poczta również pozostawały zamknięte, czy też działały w ograniczonym zakresie. Nie wiadomo natomiast jak ta sytuacja wyglądała za granicą, w Kanadzie. M. W. przebywając za granicą miał ograniczone możliwości działania, nie należy więc oczekiwać od takiej osoby, która nie mieszka na stałe w kraju, że będzie zorientowana w sprawach związanych z zasadami składania wniosków i załatwianiem spraw w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych, ponieważ nie ma na co dzień styczności z tym organem. Co więcej sytuacja taka jak śmierć bliskiej osoby – w tej sytuacji matki, jest jednorazowa, trudno oczekiwać, aby każdy uprawniony był zorientowany w swoich prawach i obowiązkach związanych z wystąpieniem takiego zdarzenia, a w szczególności w okresie pandemii, a także w sytuacji, gdy osoba uprawniona przebywa poza granicami kraju.

Konsekwencją powyższych prawidłowych ustaleń sądu rejonowego, było słuszne stwierdzenie, że w takiej sytuacji jak wystąpienie pandemii (...)19 i przebywanie osoby uprawnionej poza granicami kraju nie przewidywały przepisy ustawy o emeryturach i rentach z FUS, a ograniczenie w ten sposób prawa M. W. do zasiłku pogrzebowego jako prawa ograniczonego w czasie, o którym mowa w art. 81 ust. 1 i ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, jest niezgodne z art. 31 ust. 1 oraz art. 67 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Przyjmując za własną interpretację wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 28 października 2010 r., sygn. akt P 25/09, dokonaną przez sąd rejonowy, sąd okręgowy uznał, że nie zachodzi potrzeba jej powtarzania. W tym zakresie sąd okręgowy uznał jedynie za zasadne dodatkowe odwołanie się do uwag końcowych przedstawionych w ww. orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego, w którym zostało podkreślone, że należy mieć na uwadze cel zasiłku pogrzebowego, a także fakt, że mobilność społeczeństwa zarówno w celach zarobkowych jak i innych staje się coraz bardziej powszechna i wydaje się słuszne uwzględnienie w obowiązujących przepisach dotyczących zasiłku pogrzebowego także sytuacji nietypowych, innych niż wskazane w znowelizowanym art. 81 ustawy o świadczeniach z FUS. Z taką sytuacją niewątpliwie mamy do czynienia w tym przypadku, bowiem odwołujący na skutek pandemii (...)19 nie miał realnej możliwości przebycia do kraju, a więc spotkała go sytuacja nietypowa, co należało uwzględnić, tak jak uczynił to sąd rejonowy. Należało przy tym mieć na względzie, że M. W. spełnił wszystkie pozostałe przesłanki umożliwiające uzyskanie prawa do zasiłku pogrzebowego po zmarłej K. W.. W tej sytuacji, na co zwrócił słusznie uwagę sąd I instancji zachodzi nierówność w traktowaniu odwołującego się i obywateli polskich, którzy ponieśli koszty pogrzebu, ale przebywali stale w Polsce, lub byli w innym kraju, ale takim, z którego można było pomimo obostrzeń pandemicznych przybyć do Polski i mogli złożyć w terminie 12 miesięcy od dnia śmierci danej osoby czy też od dnia jej pogrzebu wniosek do ZUS o wypłatę zasiłku pogrzebowego. Biorąc pod uwagę wszystkie wspomniane powyżej okoliczności, sąd rejonowy prawidłowo je uwzględniając zmieniając zaskarżoną decyzję organu rentowego i przyznając uprawnionemu M. W. prawo do zasiłku pogrzebowego po zmarłej K. W..

W tym stanie rzeczy sąd okręgowy uznał, że brak podstaw do zmiany zaskarżonego wyroku, co prowadziło do oddalenia apelacji, o czym orzeczono na podstawie art. 385 k.p.c. zgodnie z sentencją wyroku.